

BAHTİYAR VAHABZADE’NİN “ÜREKDEDİR SÖZÜN KÖKÜ” ADLI ŞİİR KİTABININ DEĞERLER EĞİTİMİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Ayşe AKSOY*

Öz: Bu araştırmanın amacı, lise düzeyindeki öğrencilere değerler eğitimini Türkçenin farklı lehçelerinden örneklerle zenginleştirerek aktarılabilirliğini ve etkisini incelemektir. Değerler eğitimi, öğrencilerin bilişsel, duysal ve toplumsal yönlerini geliştiren temel bir alan olarak önem taşımaktadır. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmış; inceleme materyali olarak Azerbaycan edebiyatının önemli temsilcilerinden Bahtiyar Vahabzade’nin *Ürekdedir Sözün Kökü* adlı şiir kitabı seçilmiştir. Kitaptaki 57 şiir, Milli Eğitim Bakanlığı’nın kök değerleri (Maltepe, 2022) ve Özgür’ün (2019) değer sınıflandırması ışığında analiz edilmiştir. Şiirlerdeki değer temaları başlıklar altında incelenmiş; öğrenciler ve okuyucular tarafından anlamının bilinmeyebileceği ya da yalancı eş değerliğe sahip olabileceği tarafımızca düşünülen sözcüklerin Türkiye Türkçesindeki karşılıkları dipnotlarda belirtilmiştir. Analiz sonucunda, eser çoğunlukla MEB tarafından belirtilen kök değerlerle örtüşmekte; sevgi, vatanseverlik, adalet, sorumluluk, çalışkanlık, özgürlük ve dürüstlük gibi temalar ön plana çıkmaktadır. Sonuç olarak hem bu eserin hem de Türkçenin farklı lehçelerinde yazılmış benzeri eserlerin, öğrencilerin değer farkındalığını artırmada, dil çeşitliliğine yönelik duyarlılık geliştirmede ve kültürel birikimlerini güçlendirmede önemli katkılar sağlayacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Bahtiyar Vahabzade, Türk dili ve lehçeleri, Değerler eğitimi, Şiir, Türk dili ve edebiyatı öğretimi

Araştırma Makalesi / Künye: Aksoy, A. “Bahtiyar Vahabzade’nin “Ürekdedir Sözün Kökü” Adlı Şiir Kitabının Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi”. *Türkoloji*, 124 (Aralık 2025), s. 97-126.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, e-mail: aysekssoy7@gmail.com, ORCID: 0009-0005-5004-5834

AN EXAMINATION OF BAHTİYAR VAHABZADE'S POETRY COLLECTION "ÜREKDEDİR SÖZÜN KÖKÜ" IN THE CONTEXT OF VALUES EDUCATION

Abstract: The aim of this study is to examine the transferability and impact of values education for high school students, by enriching with examples from different dialects of Turkish. Values education is important as a fundamental field that develops students' cognitive, affective, and social dimensions. The study employed a document analysis method. As the material for examination, the poetry book *Ürekdedir Sözün Kökü* by Bahtiyar Vahabzade, an important representative of Azerbaijani literature, was selected. The 57 poems in the book were analyzed in light of the Ministry of National Education's core values (Maltepe, 2022) and Özgür's (2019) value classification. Value themes in the poems were examined under headings; words that might be unknown to students and readers or could have false equivalents in Turkish were noted with their corresponding Turkish meanings in footnotes. The analysis revealed that the work largely overlaps with the core values identified by the MEB; themes such as love, patriotism, justice, responsibility, diligence, freedom, and honesty stand out among all. In conclusion, it can be stated that this work, as well as similar works written in various dialects of Turkish, can make significant contributions to increasing students' value awareness, developing sensitivity to linguistic diversity, and strengthening their cultural accumulation.

Keywords: Bahtiyar Vahabzade, Turkish language and dialects, Values education, Poem, Turkish language and literature teaching

Giriş

Bütün toplumların kendi tarihleri boyunca oluşturup geliştirdiği ve gelecek kuşaklara aktardığı birikimleri vardır. Bu birikimler toplumların sahip olduğu kültürü ortaya çıkaran fikirleri, inançları ve normlar sistemini ifade etmektedir. Bu geçmişten bugüne yapılan aktarım kimi zaman farkında olmaksızın kimi zaman ise bilinçli bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Değerler olarak adlandırılan kavramlar ise bu birikimlerin büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Teknik, sanat, ahlak, bilgi, din, hukuk, dil vb. unsurlardan her biri bir değer olarak nitelendirilmektedir (Ülken, 1969, s. 73). Değer kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından "Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve

manevi öğelerin bütünü" ifadesiyle tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2023).

Değer kelimesinin etimolojisi Eski Türkçedeki "teg-" fiil kökü ve "-(i)r" fiilden isim yapım ekinden "tegir> değer" şeklindedir (Çağbayır, 2007, s. 1128). Eski Türkçedeki ifadesiyle "tegmek", dokunmak, değmek, yaklaşmak, sürünmek anlamlarındayken anlam genişlemesine uğramış ve bir nesnenin karşılığı, ederi olan şeklinde ifade edilmiştir (Eyüboğlu, 2004, s. 172).

Değerlerin aktarımı temelde ailede başlayan bir süreçtir. Bireyin yaşı ilerledikçe eğitim kurumları yaşamının bir parçası hâline gelir. Ayrıca hayatına çok daha fazla insan dâhil olmaya başlar. Değerlerin okullarda aktarılması genellikle istemlidir. Ancak bireyler farkında olmadan akranlarından da farklı değerler edinebilirler. Değerler eğitiminin öğrencilere kazandırılması noktasında kitapların ve diğer edebî eserlerin katkıları oldukça büyüktür. Gereken değerler böylelikle öğrencilere, okulda veya evde olması fark etmeksizin aşılanabilir. Öğrencilerin kullanacağı materyallerin değerler eğitimi bakımından kaliteli ve öğretmenler tarafından kullanışlı ve işlevsel olması da büyük önem taşımaktadır. Çünkü nitelikli öğretim materyalleri, öğrencilerin soyut değerleri somut yaşantılarla ilişkilendirmelerini, öğrenme sürecine etkin biçimde katılmalarını ve kazandıkları değerleri davranışa dönüştürmelerini kolaylaştırmaktadır (Yeşil ve Aydın, 2007). Bununla birlikte eğitimde görsel, işitsel ve dijital materyallerin kullanımı, öğrencilerin duyuşsal olarak derinlemesine katılımını destekleyerek öğrenmenin kalıcılığını artırmakta ve değerlerin içselleştirilmesine katkıda bulunacaktır. Sorumluluk, yardımlaşma ve dürüstlük gibi değerleri konu alan kısa filmler, hikâyeler ya da oyun temelli etkinlikler, öğrencilerin empati yeteneğini geliştirmekte ve toplumsal farkındalık düzeylerini yükseltmektedir (Aydın ve Akyol Gürler, 2014). Böylelikle toplumun içinde bulunduğu ahlaki çöküntünün giderilmesine, değerlerin edebî metinlerle kazandırılmasının bir nebze katkı sağlayacağı kanısındayız.

Türk dili ve edebiyatı eğitimi ise bütün bu değerlerin ve öğelerin edebiyat eserleri yardımıyla aktarılmasına dayanan bir disiplin olarak kabul görmektedir (Veyis, 2018). Türk dili ve edebiyatı, milletimizin binlerce yıllık geçmişi boyunca beslenerek günümüze kadar gelen birçok tarihî, edebî, siyasi, estetik, kültürel, sosyal vb. öğeleri ve özellikleri bulunduran bütün maddi ve manevi birikimin geleceğe ulaştırılıp yeni kuşaklara aktarılmasında tabiri caizse bir köprü görevi görmekte olan çok mühim bir

araç ve alandır. Değerler eğitiminin kazandırılmasını sağlarken araç olarak birçok edebî türün kullanılması mümkündür.

Yaptığımız bu çalışmada, öncelikli olarak eserdeki şiirler incelenmiş ve var olan değerler tespit edilerek eserin değerler eğitimi açısından önemi ve Türk dili ve edebiyatı öğretimine katkısı ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen eser ile birlikte Bahtiyar Vahabzade ile ilgili makaleler, tezler ve çeşitli çalışmalar; değerler eğitimiyle ilgili tezler, makaleler ve birçok araştırma da okunarak doküman incelemesine tabi tutulmuştur.

Çalışmanın sorunsalı olan "Bahtiyar Vahabzade, *Ürekdedir Sözü'n Kökü* adlı şiir kitabında Türk milletine ait değerleri ve değerlerin eğitimi nasıl işlemiştir?" sorusu araştırmanın temel problem cümlesini oluşturmaktadır. Bu problem cümlesi doğrultusunda ve eserde yer alan değerlere bağlı olarak aşağıdaki alt problemlere de araştırma sürecinde cevap aranmıştır:

1. Eserde yer alan değerlerin Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarımı sürecinde anlam ya da biçim düzeyinde farklılık oluşturabilecek unsurlar mevcut mudur?
2. Vahabzade'nin bu eserinde değerler ne derece yer almaktadır?
3. Vahabzade'nin bu eseri değerler eğitimi açısından Türk dili ve edebiyatı dersi öğretiminde bir araç olarak kullanılmaya uygun mudur?

Çalışma için Bahtiyar Vahabzade'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri üzerine yapılan araştırma ve çalışmalar taranmış ve birçok çeşitli kaynağa rastlanmıştır. Ancak yapılan inceleme sırasında değerler eğitimi konusuna ilişkin yeterli çalışmanın olmadığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra Türkçenin lehçelerini, değerler eğitimi açısından inceleyen araştırmaların azlığı da dikkat çekmektedir.

Şair Azerbaycan Türküdür ve eser de Azerbaycan Türkçesi ile kaleme alınmıştır. Bu eseri seçmemizdeki en büyük etkenler biri de budur. Çünkü toplum genelinde Türklerin sadece Türkiye'de yaşadığı, Türk dilinin ise yalnızca bu topraklarda konuşulduğu yanlışlığı bulunmaktadır. Diğer Türk halklarıyla olan ortak geçmiş, tarih, dil ve din birliği pek bilinmemektedir. Bu sebeple lise düzeyindeki öğrencilere Türkçe'nin yalnızca Türkiye Türkçesinden ibaret olmadığı farklı coğrafyalarda konuşulan birçok lehçeye sahip olduğu bilgisinin de kazandırılması bakımından bu tür lehçeler arası

aktarım büyük önem arz etmektedir. Vahabzade şiirlerinde Azerbaycan millî kimliğinin korunmasını ve vatan sevgisini etkili bir şekilde vurgulamaktadır. Aynı zamanda Azerbaycan Türkçesi'nin gelişmesinde ve korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Şiirlerinde evrensel insani değerlere, insan sevgisine, hoşgörüye, adalete ve dürüstlüğe de vurgu yapmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Çalışmamızın amacı, Azerbaycan edebiyatının tanınmış millî sanatçılarından olan Bahtiyar Vahabzade'nin, *Ürekdedir Sözün Kökü* (Vahabzade, 1993a) adlı şiir kitabını değerler ve değerler eğitimi açısından incelemektir. *Ürekdedir Sözün Kökü* adlı eserden yola çıkarak; MEB tarafından yayımlanan *Değerler Eğitimi Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı*'nda (Maltepe, 2022) belirtilen kök değerler ve Fehime Özgür tarafından yapılmış olan *Cengiz Dağcı'nın Romanlarında Değerler Eğitimi* (Özgür, 2019) adlı yüksek lisans tezindeki belirlenmiş olan değerler temel alınmıştır.

Yöntem

Çalışmamızda, araştırmanın amacına ve konusuna uygun olarak nitel araştırma desenlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, olayları ve algıları doğal ortamlarında ve bütüncül bir yaklaşımla inceleyen bir araştırma yaklaşımıdır. Veri toplamak için gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi bir dizi yöntem kullanılır (Berg ve Lune, 2015). Nitel araştırmanın amacı, insanların yaşamlarını anlamak ve açıklamak amacıyla günlük yaşamlarında nasıl davrandıklarını, konuştuklarını ve olaylara nasıl tepki verdiklerini analiz etmektir. Nitel araştırmadan elde edilen veriler sayısal verilerle değil kelimelerle ifade edilir (Ataseven, 2015). Kullandığımız yöntem ise doküman analizidir. Yıldırım ve Şimşek (2021)'e göre, doğrudan gözlem veya görüşme tekniklerinin uygulanamadığı durumlarda, yöntemin geçerliliğini artırmak için belge (doküman) analizinden yararlanılır. Bu yaklaşım dil bilim alanındaki araştırmacılar tarafından sıklıkla benimsenmektedir. Bu yaklaşım, basılı olan materyallerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirir. Süreç sistematik bir şekilde işlemektedir.

İçerik analizi, nitel araştırmalarda veri analizi konusunda önemli bir yaklaşımdır ve temel amacı, toplanan verilerden anlamlı kavramlar ve ilişkiler çıkarmaktır. Böylelikle verileri aydınlatmaktadır (Hepkul, 2002). Bu çalışmada içerik analizinin kullanılması, betimsel analizle elde edilenden daha derin bir veri incelemesi imkânını sağlamaktadır. Bunun nedeni, içerik

analizinin betimsel analizden daha sıkı bir veri incelemesi gerektirdiğinden mütevellittir (Krippendorff, 2004). Bu nedenle tarafımızca bu yöntemin, bu çalışmanın amaçları için en uygun yöntem olduğu kabul edilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni, Azerbaycan edebiyatının önemli ve millî şairlerinden olan Bahtiyar Vahabzade'nin *Ürekdedir Sözün Kökü* adlı şiir kitabıdır. Eser, şairin kültürel, toplumsal, millî ve ideolojik değerlerle ilgili derin manalar barındıran şiirlerini bulundurmaktadır. Çalışmada kitabın tamamındaki şiirler incelenmiş ve işlenen temalar, değerler ve lehçeler arası aktarım bakımından dil özellikleri analiz edilmiştir.

Bu eserde, şairin diğer eserlerine kıyasla millî ve kültürel değerleri işleyen şiirler daha fazladır. Kitapta şairin ideolojik yaklaşımını, maddi-manevi yapılan işgallere karşı hem bireysel olarak kendisinin hem de milletin direnişini, edebî dilinin niteliklerini ve kişisel duygularını yansıtan şiirler bol miktarda bulunmaktadır. Bundan dolayı değerlerin analizi noktasında çalışmamız için uygun bir evren oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada, Bahtiyar Vahabzade'nin *Ürekdedir Sözün Kökü* adlı şiir kitabında yer alan 57 şiir örneklem olarak belirlenmiş ve veri toplama sürecinde birincil kaynak olarak kullanılmıştır. Şiirler, şairin edebî dili, tematik yapısı ve toplumsal değerlerinin derinlemesine incelenmesi amacıyla birbirinden bağımsız metinler şeklinde analiz edilmiştir.

Çalışmanın temel amacı, Bahtiyar Vahabzade'nin edebî üslubu ile değerler anlayışına ilişkin daha derin bir kavrayış elde etmektir. Şairin duygu, düşünce ve toplumsal meselelere yönelik bakış açısının yansımalarını içeren bu şiirler aracılığıyla, Vahabzade'nin edebiyat dünyasına ve Azerbaycan toplumuna yaptığı katkıların daha iyi anlaşılmasına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Verilerin toplanması için en uygun yaklaşım olarak içerik analizi yöntemi seçilmiştir. İçerik analizi, belirli kavramları, temaları, sembolleri veya dilsel yapıları ortaya çıkarmak amacıyla metinlerin sistematik olarak analiz edilmesini içeren bir süreç olarak tanımlanabilir (Alanka, 2024). Bu çerçeveye uygun olarak, her bir şiir dilsel, tematik ve yapısal açılarından detaylı bir analize tabi tutulmuştur. Şiirlerde kullanılan değerler, ana temalar, imgeler ve semboller birincil odak noktası olmuştur. Bu çalışmada veri toplama sürecinin ilk adımı bütün şiir kitabının dikkatlice okunması

olmuştur. Daha sonra şiirler, tematik ve değerler eğitimi bakımından sınıflandırma yoluna gidilmiştir. Ardından, şiirlerdeki işlenen değerler kavramsal olarak tasnif edilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin analizinde kullanılan başlıca ölçekler şunlardır:

Değerler: Vahabzade'nin şiirlerinde belirgin bir şekilde ele aldığı toplumsal ve bireysel değerlerin analizi yapılmıştır. Eserlerde toplumsal ve bireysel sorumluluk, özgürlük, milliyetçilik, aile gibi birçok kavramı ele alış biçimi incelenmiştir.

Temalar: Şiirlerin temalarını belirleme üzerine detaylı bir inceleme yapılmış ve özgürlük, milliyetçilik, insan hakları, adalet, aile sevgisi ve birçok ana tema belirlenmiştir.

Bu çalışmada, veri toplama ve analizi sürecinde bazı zorluklarla karşılaşmıştır. Bu sorunlardan bir tanesi şiirlerin katmanlı ve karmaşık yapıya sahip metinler olmasıdır. Şiirler yapısı gereği her okur tarafından farklı anlaşılmasına imkân tanıyan eserlerdir. Yani bir şiirin ne kadar okuru varsa o kadar da anlamı vardır denilebilir. Bu durumdan dolayı söz konusu metinlerin sembolik ve imgesel anlamlarının çözülmesi vakit almıştır. Vahabzade'nin şiirleri ise muayyen bir sosyal ve kültürel bağlama dayanmaktadır. Şiirlerin anlaşılması için ise bu bağlamın net bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Bu durum ise söz konusu şiirlerin evrensel değerlerle ilişkisini tartışırken bir sınırlama olmuştur.

Bulgular

Şairin Hayatı, Eserleri ve Üzerine Yapılan Çalışmalar

Bahtiyar Vahabzade, 16 Ağustos 1925'te Azerbaycan'ın Şeki şehrinde doğmuştur. Çocukluk ve gençlik yıllarında Sovyet sisteminin baskılarını ve Rus etkisini derinden yaşamıştır. Eğitimine Bakü'de devam etmiş ve önce tıp fakültesine sonra ise Bakü Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'ne geçmiştir. 1947'de lisansını bitirmiş ve lisansüstü eğitimine başlamıştır. 1951'de ise doktorasını tamamlamıştır. 1964'te "Samed Vurgun'un Yaratıcılık Yolu" adlı eseriyle profesör unvanı almıştır. Akademik hayatında Edebiyat Tarihi ve Çağdaş Azerbaycan Edebiyatı dersleri vermiştir. 1976 ve 1984'te Devlet Mükâfatları Ödülü kazanmış, milletvekilliği de yapmıştır. 13 Şubat 2009'da Bakü'de vefat etmiş, Fahri Hiyaban'a defnedilmiştir.

Bahtiyar Vahabzade, çok küçük yaşlardan itibaren şiire ilgi duymuş ve ilk şiiri Samed Vurgun tarafından keşfedilmiştir. 1945'te Azerbaycan Yazarlar Birliği'ne kabul edilmiştir. İlk eserlerinden itibaren lirik-epik bir üsluba sahiptir. Şiirlerinde sıkça millî değerler, özgürlük, ana dilin önemi, adalet ve toplumsal eleştiri gibi temalara yer vermiştir. Özellikle "Gülüstan Poeması" gibi eserlerinde Azerbaycan Türklerinin özgürlük arzusunu dile getirmiş ve bu yüzden siyasi baskılara maruz kalmıştır.

Vahabzade, Rus ve Ermeni zulmüne karşı millî bilinci savunmuş, Ahmed Cevad ve Sabir gibi aydınların yolundan gitmiştir. Azerbaycan bağımsızlığını kazandıktan sonra Türklük, İslamiyet ve Türkiye ile kardeşlik bağlarını ön plana çıkaran eserler vermiştir. "Ben Türküm", "Kendimizi Kesen Kılıç" gibi şiirlerinde Turan coğrafyasına duyduğu bağlılık dikkat çekmektedir. Çok yönlü bir sanatçı olan Vahabzade, şiir, hikâye, tiyatro eseri, makale ve çeviriler dâhil birçok alanda üretim yapmıştır. Eserleri Azerbaycan halkı tarafından benimsenmiş, millî kimliğin inşasında önemli rol oynamıştır.¹ Bahtiyar Vahabzade'nin hayatı, eserleri ve üslubuna yönelik hem yurt içinde hem de yurt dışında birçok araştırma yapılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Akpınar (1994) tarafından yazılan Azeri Edebiyatı Araştırmaları adlı kitap, müellifin yapmış olduğu çalışmaların bir derlemesi niteliğindedir. Bu eser bünyesinde 19 ve 20. asır Azerbaycan edebiyatına yönelik çalışmalar barındırmaktadır. Eserde, Azerbaycan edebiyatının farklı dönemlerine, önemli yazarlarına ve edebî akımlarına dair bilgiler bulunmaktadır. Alizade (2010) tarafından yazılmış olan "Bahtiyar Vahabzade'nin 'Gülüstan' Manzum Hikâyesinde Millî Bağımsızlık Teması" adlı makalede ikiye bölünmüş Azerbaycan'ın mevcut durumunu işleyen "Gülüstan" şiirinin şekil ve muhtevasını tahlil edilmiştir. Şiirin yazılma amacı olan tarihî olaylar da ele alınmaktadır.

Babashova (2014) tarafından yazılan "Millî Mücadele Şairi Bahtiyar Vahabzade" adlı makalede, Rusların ve diğer sınır devletlerinin Azerbaycan'a yapmış olduğu eziyetler karşısında şairin bunlara verdiği tepkileri, hayatı ve eserleri ele alınmaktadır.

¹ Şairin hayat hikâyesi ve edebî kişiliğini içeren bu bölümün yazımında (Akpınar, 2012; Gül Hira, 2014; Mayadağlı, 1998; Musaoğlu, 2010; Sarkhanova, 2024) eserleri kaynak olarak kullanılmıştır.

Feyzioğlu (2010) tarafından yazılan “ Bahtiyar Vahabzade'nin Şiirlerinde İnsan” başlıklı yazısında Vahabzade'nin şiirlerinde temel olarak işlediği iki farklı insan karakteri vardır ve çalışmada da bu konu işlenilmiştir. Gündoğdu (2012)'nin editörlüğünü yaptığı “1 Beynəlxalq Bəxtiyar Vahabzadə Simpoziumu Materiallar” isimli sempozyum kitabında Bahtiyar Vahabzade ile ilgili birçok konuda, onlarca araştırmacı tarafından yazılan doksanı geçkin sayıda makale bulunmaktadır.

Kartallıoğlu (2020) Yunus Emre Enstitüsü Türk Dünyası Dergisi'nin 3. Sayısının konusu Vahabzade'dir. Şairin hayatı, eserlerinin bir kısmı, Azerbaycan ve memleketi gibi başlıklara yer verilerek okurlara tanıtılmıştır. Mayadağlı (1998) tarafından yazılan Bahtiyar “Vahabzade Hayatı ve Eserleri” isimli kitabında, şairin hayat hikâyesi, ruhi portresi ve fikrî yapısı, sanat anlayışı; eserlerinin dil, vatani millet, özgürlük, aşk vb. konularda incelenmesi üzerine detaylı bir çalışma yapılmıştır.

Muradov (2011) tarafından hazırlanan “Türk Dünyasının Millî-Manevi Değerleri ve Bahtiyar Vahabzade” adlı makalede, şairin dil, edebiyat, tarih ve müzik alanlarındaki tutumunun; hece ölçüsünde yazdığı şiirlerin ve manzumelerin üzerinde durularak şairin, deyimlerinin ve kullandığı ifadelerin dil hazinesine kazandırmış olduğu katkılar işlenmiştir.

1- Özgürlük ve Vatanseverlik Teması:

Bulgulara göre şair “özgürlük”, “vatanseverlik”, “vatana duyulan özlem”, “gurbet” kavramlarını eserlerinde çok net bir şekilde işlemiştir. Vahabzade'ye göre; şiir ve şair, vatan sevgisiyle millet aşkını yüreğinde bir kor gibi taşımali ve yansıtmalıdır (Koca, 2012, s. 56). Bu tema *İki Mühacir* (Vahabzade, 1993, s. 10), *Şehid Mezarları* (Vahabzade, 1993, s. 64) ve *Telebelerime* (Vahabzade, 1993, s. 66) adlı şiirlerde tespit edilmiştir. Örnek olarak *İki Mühacir* adlı şiirden şu kesit verilebilir:

İKİ MÜHACİR²
Bu veten nisgilli³ mühacirlerin
Acı talebine⁴ acımışam men,
Be'zen aşkar-aşkar⁵, be'zen gizlice...
Vetene uçurlar onlar her gece
Min rengli ganadlı yuhularında.
Geriblik ele bir derd ki, çekilmez.

² Mühacir: göçmen

³ Nisgil: akraba

⁴ Taley: talih, şans

⁵ Aşkar: aşık, ortada olan, açık

*Bahtiyar Vahabzade'nin "Ürekdedir Sözün Kökü" Adlı Şiir Kitabının
Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi*
Balığ balıgdır ki, yad⁶ sularında
Yaşayabilse de böyüye bilmez

Şairin bu dizelerde, soyut kavramlar olan “vatanseverlik ve özgürlük” ifadelerini doğal çevreyle ilişkilendirerek somutlaştırma yoluna gittiği görülmektedir. Bu metaforik kullanım, değerler eğitimi açısından anlamlı bir örnek teşkil etmektedir. Söz konusu yaklaşımın, değerler eğitimi çerçevesinde öğrencilerin bireysel ve toplumsal sorumluluklar konusunda farkındalık geliştirmelerine olumlu yönde katkı sağlayacağı kanısındayız.

2- İnsan Hakları ve Toplumsal Adalet:

Bu bölümde, Bahtiyar Vahabzade'nin şiirlerinde ve diğer edebî türlerdeki eserlerinde sıkça işlenen insan hakları ve toplumsal adalet temaları ele alınmaktadır. Şair, tarihsel süreçte yaşanan maddi ve manevi işgallerin, insan hakları ihlallerinin ve sömürülerin toplum üzerindeki olumsuz etkilerine karşı duyduğu tepkiyi “eleştirel ve iğneleyici bir dil” aracılığıyla okuyucuya aktarmıştır.

Vahabzade'nin *Ürekdedir Sözün Kökü* adlı eserinde, söz konusu değerlere *Bağışlayın, Sehv Olub!* (Vahabzade, 1993, s. 133) ve *Tabut Gedir* (Vahabzade, 1993, s. 28) adlı poemalarda yer verilmektedir. Özellikle Azerbaycan'ın Rus hâkimiyeti altında bulunduğu dönemlerde yaşanan haksızlıklar, şairin bu temaları işlemesinde belirleyici olmuştur. Bu yıllarda yüzlerce insanın haksız yere yaşamını yitirmesi, Vahabzade'nin eserlerine derin bir toplumsal duyarlılık kazandırmıştır.

Bağışlayın, Sehv Olub! adlı poemada, hainlikle suçlanarak idam edilen bir gencin ölüm haberini alan babanın, yaşadığı büyük acı sonucunda aynı gün hayatını kaybetmesi konu edilmiştir. Poemada yer alan diyaloglar, insan hakları ihlallerinin bireysel ve toplumsal düzeyde yarattığı yıkımı etkileyici biçimde yansıtmaktadır. Söz konusu “insan hakları” ve “adalet” değerlerine örnek olarak şu mısralar verilebilir:

BAĞIŞLAYIN, SEHV OLUB!
Meger insan çibin⁷ mi,
harda gördün gırasan,
Sonra üzr isteyib, sehvden dem vurasan?
Yuharının bir sehvi aşağıda min⁸ olar.

⁶ Yad: yabancı

⁷ Çibin: sinek

⁸ Min: bin

*Bahtiyar Vahabzade'nin "Ürekdedir Sözü'n Kökü" Adlı Şiir Kitabının
Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi*
Yuharının sehvinini düzeltmek çetin⁹ olar.
Min-minlerin ömrünü siz elinden aldınız,
Min-min yetim balanı¹⁰ küçelere¹¹ saldınız...

3- Bilgi, Eğitim ve Cehalet:

Bahtiyar Vahabzade'nin *Ürekdedir Sözü'n Kökü* adlı şiir kitabında yer alan birçok şiirde eğitim, bilgi ve bilime verilen önem açıkça görülmektedir. Şair, eserlerinde bilgi ve öğrenmenin yüceliğini vurgularken cehaletin birey ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerini de eleştirel bir bakışla ortaya koymuştur. Vahabzade, bilgi ve eğitimin insan yaşamındaki dönüştürücü gücünü sık sık dile getirmiş; bu kavramlara sadece bireysel gelişimin değil, toplumsal kalkınmanın da temel unsurları olarak yaklaşmıştır.

Vahabzade'ye göre bilgi, özgürlüğün, kalkınmanın ve sosyal sorumluluğun sembolüdür. Eğitim ise bireyleri aydınlatan, geliştiren ve topluma fayda sağlayan güçlü bir mekanizmadır. Bilgi, bireylerin doğruyu yanlıştan ayırma becerilerini geliştirir; bu sayede adil bir toplumun oluşmasına ve toplumların ilerlemesine katkı sunar. Şair, bu anlayışı şiirlerinde değerlerin eğitimiyle ilişkilendirir ve bilgiye dayalı düşünmenin bireysel olduğu kadar toplumsal bir görev olduğunu vurgular. Vahabzade'nin eserlerinde bilgi, eleştirel düşünme ve aydınlanma süreçlerinin temel dayanaklarından biri olarak öne çıkar. Ona göre eğitim ve bilgi, yalnızca bireysel başarı için değil, aynı zamanda toplumun refahı ve sürdürülebilir gelişimi için de vazgeçilmezdir. Bu nedenle, bireylere bilgi ve eğitimin yanı sıra sosyal sorumluluk bilinci de kazandırılmalıdır. Böylece bireyler, toplumsal sorumluluklarını yerine getiren, düşünme ve sorgulama becerileri gelişmiş nitelikli bireyler hâline gelirler.

Sonuç olarak, Vahabzade'nin şiirlerinde bilgi ve eğitime yapılan vurgu, eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine ve toplumun iyileştirilmesine katkı sağlayan bilinçli bireylerin yetiştirilmesi amacını taşımaktadır. Bu bağlamda, söz konusu değerler *Telebelerime* (Vahabzade, 1993, s. 66) ve *Yahşı Ki Bilmirik...* (Vahabzade, 1993, s. 52) ve *Geyret* (Vahabzade, 1993, s. 55) adlı şiirlerde açık biçimde görülmektedir. Örnek olarak *Geyret* isimli şiir verilebilir:

GEYRET

⁹ Çetin: zor

¹⁰ Bala: çocuk, yavru

¹¹ Küçe: sokak

*Kitablar okudun, mekteb bitirdin,
Neçe müellime¹² imtahan verdin.
Vezife tahtına çıhandan beri,
Gezdin şehirleri, memleketleri.
Görürəm, maşallah, bol savadın¹³ var,
Her yerden, her şeyden melumatın¹⁴ var
Bunları bilmekle çox öğrenme sen,
Heberin var mıdır bes¹⁵ öz-özünden? -
Öz doğma kendinden,
Öz el¹⁶-obandan¹⁷?
Eslinden, kökünden, ulu babandan?
Böyük dâhileri ezber bilirsən.
Özgeler önünde çox eğilirsən.
De neçin?
Bilikden, savaddan gabag¹⁸
Geyret isteyirem men senden ancag.
Bilik alınmadır, biliğe ne var
Onu zehmetle de gazanmag olar,
Çetindir geyreti se'yle gazanmag
Eğer mayamızla bir doğulmasa...
Vallah, biliklerin bir faydası yoh
Onu herclemeğe geyret olmasa.
1984*

4- Sorumluluk ve Doğa:

Şairin, şiirlerinde doğaya olan bakış açısı, doğanın insan ruhunu beslemede ve yönlendirmede etkili olduğu yönündedir. Doğanın korunması ve çevre kirliliğine karşı sorumluluk değeri, doğal kaynakların dikkatli kullanımı, geri dönüşüm uygulaması ve doğal çevrenin tahrip edilmesinin önlenmesi üzerine kuruludur. Bu sorumluluklar, çevre bilinciyle de ilgili olan değerler eğitimi yoluyla erken yaşlarda edinilebilir. Doğaya saygı ve koruma yükümlülüğü, insanların doğayla barışık yaşamasının temel koşullarından biridir. Doğa ile ilişki sadece bireysel bir mesele değil, aynı

¹² Müellim: öğretmen

¹³ Savad: okur yazar olma

¹⁴ Melumat: bir şey hakkında bilgisi olma, fedakarlık

¹⁵ Bes: peki, öyle

¹⁶ El: il, ülke

¹⁷ Oba: köy

¹⁸ Qabaq: önce, geçmiş

zamanda toplumsal bir sorumluluktur. Değerler eğitimi, bireylerin kendi doğalarına olduğu kadar çevreye karşı da sorumluluk hissetmelerini sağlamaktadır (Kızıroğlu, 2023, s. 7). Doğa ve insan arasındaki ilişki, empati ve sorumluluk gibi değerlerin gelişiminde çok önemli bir faktör olmaktadır. Empati ise başkalarının duygularını anlama ve saygı duyma kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Özbek, 2005, s. 567). Öğrencilere bu değerın doğru bir şekilde kazandırılması önemlidir. Doğanın da bir canlı ve duygusal bir varlık olarak algılanması, insanların doğaya daha fazla empatiyle yaklaşmalarına yardımcı olabilmektedir. Bu bakış açısı, öğrencilerin doğaya karşı sorumluluk duygularını kazandırmaya ve geliştirmeye katkı sağlayabilmektedir. Söz konusu değerler örnek olarak *İçeri Bak* (Vahabzade, 1993, s. 70) ve *Hara Gedir?* (Vahabzade, 1993, s. 19) isimli şiirler verilebilir. *Hara Gedir?* şiirinden birkaç mısra:

HARA GEDİR!
Tebietin¹⁹ sümüşüne²⁰ direndik,
İliğini sorasayız²¹, sorası.
Elimize bu anamız torpağın
Dağlanmamış gören galdı harası²²?
...
1986

5- Aşk, Sevgi, Aileye ve Dosta Sevgi ve Bağlılık

Bahtiyar Vahabzade'nin *Ürekdedir Sözü'n Kökü* adlı şiir kitabında "aşk", "sevgi" ve "aile bağları" gibi evrensel değerlere vurgu yaparak değerler eğitimini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Şairin temel felsefelerinden biri insanı, hayatı, doğayı sevmek; ana dili, yurdu, milleti ve kültürü sevmek kısacası var olan her şeye büyük bir muhabbetle bağlı olmaktır. Şair aşkı, yalnızca kişisel bir duygu değil aynı zamanda toplumsal sorumluluk olarak ele almıştır. O şiirlerinde aşkı toplumu birbirine bağlayan kuvvetli bir bağ, bireysellikten daha çok toplumsal birlikteliğe bir vasıta olarak görmüş; "yaram yârimdir, yârim yaramdır" düsturu çerçevesinde birçok şiir yazmıştır. Bundan dolayı bu şiirlerin, özellikle değerler eğitimi bağlamında öğrencilerin duyarlı, saygılı ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlamada etkili olabileceği kanaatindeyiz. Bu çalışmada ele alınan şiirlerin tematik içeriği empati, hoşgörü, ahlaki değerler, sosyal sorumluluk, bireysel ve toplumsal değerlerin önemini vurgulamaktadır.

¹⁹ Tebiet: tabiat, doğa

²⁰ Sümük: kemik

²¹ Sorasayız: soracağız

²² Harası: neresi

Eserde bu değerler kapsamında tespit ettiğimiz şu birkaç şiir örnek olarak verilebilir: *Köhne Derrle Men* (Vahabzade, 1993, s. 25), *Öz Özünü Aşmadır* (Vahabzade, 1993, s. 23), *Menim Halam* (Vahabzade, 1993, s. 75), *İyirmi Beş İl* (Vahabzade, 1993, s. 81) vb. Bu doğrultuda yaptığımız çalışmanın amacı, Vahabzade'nin şiirlerinin öğrencilere bu değerleri, içselleştirme ve hayatlarına uygulama sürecinde yardımcı olabileceğidir. Söz konusu değerlerle ilgili örnek olarak ise şu şiirdeki bölüm verilebilir:

GIZIMA
Gelirsən, gedirsən...
Gözüm üzündə²³,
Bilmirsən ne sorur, ne deyir atan.
Üzünden, gözünden,
Her bir sözündən
Gelbini ohumaq isteyir atan.
Gelirsən, gedirsən... Heç ne sormuram
Bahışlar danışır, bahışlar ancaq.
Bilmək isteyirəm, a mənim balam,
Səni isidirmi²⁴ gəndüğün budaq²⁵?
...
Dəmə giley²⁶liyem, yoh, yoh, şadam mən
Sev ki, sevilesən...
Bizimki keçdi,
İndi sənün üçün narahat²⁷ım mən
Qoru hər lekədən mehebbətini ,
Her yerdə
Həmişə hər zaman qızım
Arhan-atan evi...
Seadetini
Yalnız er evində tapasan, qızım..
1978

6- Özdenetim ve Sabır:

Bahtiyar Vahabzade, şiirlerinde özdenetim kavramını genellikle dolaylı yollardan ele almaktadır. Öz denetime açıkça atıfta bulunmamasına rağmen, eserlerindeki kapsayıcı temalar ve mesajlar bu kavramın çeşitli

²³ Üz: yüz

²⁴ İydi: sıcak

²⁵ Budaq: dal

²⁶ Giley: şikayet, yakınma

²⁷ Narahat: rahatsız, endişeli

yönlerini yorumlamak için okura bir çerçeve sunmaktadır. Vahabzade, irade ve direnme gücü gibi kavramlara odaklanan şiirlerinde, bireylerin içsel gücüne ve zorluklar karşısında metanet gösterme yeteneğine vurgu yapmaktadır. İrade kavramı, zorlukların üstesinden gelme ve hedeflere ulaşma kararlılığı olarak tanımlanmaktadır (Çağrı ve Hökelekli, 2000). Vahabzade'nin şiirsel eserlerinde odak noktası, bireyin kendini kontrol etme ve zorluklarla başa çıkma kapasitesidir. Bu şekilde, hayatın engellerini aşma ve kişinin arzularına ulaşma olasılığı ortaya konmaktadır. Söz konusu kavramları şair, *Derinlik* (Vahabzade, 1993, s. 8), *Men Menem* (Vahabzade, 1993, s. 15), *Ganmag- Ganmamag* (Vahabzade, 1993, s. 12), *Özünü Dinle* (Vahabzade, 1993, s. 14) birçok şiirinde işlemiştir. Örnek olarak *Gen Düşe* (Vahabzade, 1993, s. 21) adlı şiirdeki şu mısralar verilebilir:

GEN²⁸ DÜŞE
Açammadım bir gapını ezabsız,
Heç olmadı geder menden gen düşe.
Ömrüm boyu dileğe can atdım;
Suladığım sünbüle den düşe.

1986

7- Yardımseverlik:

Bahtiyar Vahabzade'nin eserleri incelendiğinde, değerler eğitimi bağlamında yardımseverlik temasıyla dolaylı bir ilişki kurulduğu ve bu temanın şairin eserlerinde incelikli bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Bir bireyin ahlak anlayışı, neyin iyi olarak kabul edileceğini belirlemede çok önemli bir rol oynamaktadır. Yardımseverlik ve iyilikseverlik, ahlaki açıdan erdemli eylemlerin oluşumunda merkezi bir konumda yer almaktadır. Bu düşünceyle gerçekleştirilen eylemler, bireyin özgeciliğinin ve başkalarının çıkarlarına yönelik endişesinin gelişmesine katkıda bulundukları için önemli olmaktadır (Yeşilyurt, 2019). Yardımseverlik teması şiirlerde, insan sevgisi, dayanışma ve fedakârlık gibi kavramlar üzerinden işlenmektedir. Vahabzade'nin şiirlerinde yardımseverlik teması dolaylı olarak ele alınmaktadır. Bu yollardan biri ise vatan için yapılan fedakârlıklardır. Söz konusu değerlere örnek olarak şairin şiirlerinden *Telebelerime* (Vahabzade, 1993, s. 66) verilebilir:

...Bes ne imiş
Meramımın, metlebimi²⁹

²⁸ Gen: geniş, uzak

²⁹ Metleb: istek, talep; mesele, mevzu

Son sözü?

Harda bir ev uçubdursa
Biz o eve

Direk olag,
Daş olag.

Adice³⁰ bir insan değil,
Bu vetene,

Est³¹l vetendaş olag!
1974

8- Saygı:

Vahabzade'nin şiirlerinde saygı kavramına doğrudan bir şekilde değinmek yerine; saygının birçok farklı türünü işleme yoluna gitmiştir. Vahabzade ayrıca empati ve hoşgörü gibi kavramların gelişimine; ulusal ve evrensel değerlerin benimsenmesine vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla Vahabzade'nin eserleri değerler eğitimi için etkili bir araç olarak kullanılabilir. Şiirlerinde saygı teması bireysel, toplumsal ve ulusal boyutlarda ele almaktadır. Şair, saygı kavramını sadece insanlara değil, vatana, millete, doğaya ve farklı düşüncelere karşı da geniş kapsamlı olarak ele almıştır. Söz konusu değer kavramında "ataya saygı" ifadesine örnek olarak Yunis İmre'ye (1985) (Vahabzade, 1993c, s. 13) adlı şiir verilebilir:

YUNİS İMRE'YE

-Bir yerde ölüb, bes niye min yerde doğuldu
-Eşginde yanırken yeniden bir de doğuldu.
Şe'rindeki hikmetli setirlerde doğuldu.

-Bir yerde ölüb, bes, niye min yerde mezarı?
-Her gün gazılır çünkü könüllerde mezarı.
Otlarda, çiçeklerde ve güllerde mezarı.
-Efsane mi, gerçek mi, bu insan, nece insan?
-Varlık sesidir, gopmuş o, Türk'ün
gopuzundan!
1985

Sonuç

Bu çalışmada Azerbaycan edebiyatının millî sanatçılarından olan Bahtiyar Vahabzade'nin *Ürekdedir Sözün Kökü* adlı şiir kitabı değerler eğitimi bağlamında incelenmiştir. Söz konusu kitapta bulunan bütün şiirler,

³⁰ Adi: sıradan

³¹ Esil: asil

değerler eğitimi açısından nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Çalışmada ilk olarak MEB (Maltepe, 2022) tarafından yayımlanan kök değerleri konu alan etkinlik kitabındaki “adalet”, “sorumluluk”, “saygı”, “sevgi”, “özdenetim”, “dostluk”, “sabır”, “sorumluluk”, “vatanseverlik” ve “yardımseverlik” değer kavramları temel alınarak incelenmiştir. Bu kavramların söz konusu eserde önemli bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir. Şiirlerdeki değer kavramları tespit edilirken kavramların alt başlıklarına dâhil oldukları takdirde o kavram olarak ele alınmışlardır. Örneğin, “bilgi, eğitim ve cehalet” başlığı altında “eleştirel düşünme”, “sosyal sorumluluk” ve “özgürlük” gibi konular da barınmaktadır. Bu çalışmada, 57 şiirden 25 tanesi söz konusu kök değerler bağlamına girmekte olup diğer 32 tanesi kapsam dışında kalmaktadır. Bu kapsam dışında kalan şiirlerdeki değerleri de Özgür (2019) tarafından hazırlanan *Cengiz Dağcı'nın Romanlarında Değerler Eğitimi* başlıklı çalışmasındaki bulgularında tespit edilen değerlerden yararlanılarak tasnif edilmiştir.

Bu çalışmanın seçilme nedeni; kök değerler kapsamına girmeyen şiirlerin temalarının umumiyetle siyasi içerikli olması ve buna benzer bir çalışma olan Özgür (2019)'ün çalışmasının tespit edilmiş olmasıdır. Bu çalışmanın konusu olan Cengiz Dağcı, bizim çalışmamızın konusu olan Bahtiyar Vahabzade ile aynı dönemde yaşamış, bundan dolayı Rusya emperyalizmine ve zulmüne doğrudan tanıklık etmiştir. Adı geçen çalışmanın amacı Cengiz Dağcı'nın romanlarını değerler eğitimi bakımından incelemek ve sonucunda ise siyasi değerleri de kapsayan bir değer tasnifi yapmaktır. Ancak, biz çalışmamızda bu tasnifi daha yüzeysel ele alma yoluna gitmeyi tercih ettik, çünkü iki çalışmadaki incelenen konular ve eserler birebir aynı değildir.

Bu bağlamda da bütün şiirler tekrar tek tek okunup tekrar analiz edilmiştir. Sosyal değerler başlığı altında 26; ahlaki değerler başlığı altında 13; siyasi değerler başlığı altında 12; dini değerler başlığı altında 5; ilmi değerler başlığı altında 2;estetik değerler başlığı altında 1 ve kapsam dışındaki şiirler başlığı altında ise 15 adet şiir bulunduğu tespit edilmiştir. Vahabzade, söz konusu kitabındaki şiirlerinde çoğunlukla siyasi ve sosyal konuları ele almıştır. Bunun sebebi gerek o dönemdeki ülkenin durumu gerekse toplumu bilinçlendirme isteği olmuştur. Şair, sanatı topluma mesaj verme ve özüne döndürmek için bir araç olarak kullanmış cesaretli bir milliyetçidir. En çok tespit edilen temalardan bir diğeri de sevgi temasıdır. Şair, eşine, çocuklarına, vatanına, doğaya, büyüdüğü aileye ve memleketine

büyük saygı ve sevgi duymaktadır. Bu durumu eserlerinde çoğunlukla doğrudan olmasa bile dolaylı olarak yansıtmıştır. Ahlaki değerlere de şiirlerinde bolca değinen şair, dürüstlüğü, hakikati ve adaleti yüceltmış; cehaleti, yalancılığı, vatan hainliği ve başkalarına yaranma uğruna kendi değerlerine laf eden kişileri açık bir dille yermiştir. Dinî ve estetik değerler doğrudan bir şiirin konusu olmamasına karşın birçok şiirde değinilmiştir. Çalışmamızın sonucunda ise Vahabzade'nin *Ürekdedir Sözün Kökü* adlı şiir kitabının lise düzeyinde kaynak kitap olarak veya ilgili kitaplar için veri tabanı temininde yararlanılabileceği kanısına varılmıştır. Kitabın orijinal dili olan Azerbaycan Türkçesi ile en azından Türkiye dışı Türk edebiyatlarına yönelik derslerde öğrencilere okutulması tarafımızca önerilmektedir. Türkiye Türkçesinin ve Azerbaycan Türkçesinin anlaşılabilirlik düzeyi yüksek olduğu için öğrenciler fazla zorlanmadan bu sürece alışacaklardır.

Kaynakça

- Akpınar, Y. (1994). *Azerî edebiyatı araştırmaları*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Akpınar, Y. (2012). Vahapzade, Bahtiyar. *TDV İslâm Ansiklopedisi*.
- Alanka, D. (2024). Nitel bir araştırma yöntemi olarak içerik analizi: teorik bir çerçeve. *Kronotrop İletişim Dergisi*, (1), 62-82.
- Alizade, R. (2010). Bahtiyar Vahapzadenin "Gülüstan" manzum hikâyesinde milli bağımsızlık teması. *Erdem*, (57), 1-8.
- Ataseven, B. (2015). Nitel bilimsel araştırmalarda veri kalitesinin önemi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(2), 543-564.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2014). *Değerler eğitimi ve uygulama örnekleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Babashova, Z. (2014). Milli mücadele şairi Bahtiyar Vahapzâde. *Journal of Turkish Studies*, 9(Volume 9 Issue 12), 9-9. doi:10.7827/TurkishStudies.7711
- Berg, B. L. ve Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (H. Aydın, Çev.). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Çağbayır, Y. (2007). Ötüken Türkçe sözlük. *Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Çağrı, M. ve Hökelekli, H. (2000). İrade. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 8 Ocak 2025 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/irade> adresinden erişildi.
- Eyüboğlu, İ. Z. (2004). Türk dilinin etimoloji sözlüğü. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Feyzioğlu, N. (2010). Bahtiyar Vahapzade'nin Şiirlerinde İnsan. *Journal of Turkish Research Institute*, 12(30), 111-123.

- Gül Hira, Ö. (2014). *Bahtiyar Vahabzade'nin sandıktan sesler isimli şiir kitabının, dil ve üslup bakımından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.
- Gündoğdu, B. (Ed.). (2012). *1 beynəlxalq Bəxtiyar Vahabzadə simpoziumunun materialları*. Bakı Azərbaycan: Qafqaz Universiteti.
- Hepkul, A. (2002). Bir sosyal bilim araştırma yöntemi olarak içerik analizi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 1-12.
- Kartallıoğlu, Y. (Ed.). (2020). Bahtiyar Vahabzade. *Yunus Emre Enstitüsü Türk Dünyası Dergisi*, 3, 6.
- Kızıroğlu, İ. (2023). Çevre eğitimi ve çevre bilinci. *Türkiye Tabiatını Koruma Derneği Tabiat ve İnsan Dergisi*, 2(193), 5-17.
- Koca, E. (2012). B. Vahabzade'nin eserlerini şekillendiren belli başlı temalar üzerine. B. Gündoğdu (Ed.), *1 beynəlxalq Bəxtiyar Vahabzadə simpoziumunun materialları* içinde (s. 56). Bakı Azərbaycan: Qafqaz Universiteti.
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology* (2. bs.). Thousand Oaks, Calif: Sage.
- Maltepe, P. (Ed.). (2022). Öğretim programlarında yer alan kök değerler temalı etkinlik kitabı. MEB. <https://ogmmateryal.eba.gov.tr/kitap/degerler-egitimi/index.html> adresinden erişildi.
- Mayadağlı, H. Z. (1998). *Bahtiyar Vahabzâde hayatı ve eserleri*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Muradov, N. (2011). Türk dünyasının millî-manevi değerleri ve Bahtiyar Vahabzade. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (31), 101-129.
- Musaoğlu, M. (2010). Bahtiyar Vahabzâde şiirinde Türkiye. *Gazi Türkiyat*, 1(6), 101-116.
- Özbek, M. F. (2005). İnsan ilişkilerinde empatinin yeri ve önemi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 49(1).
- Özgür, F. (2019). *Cengiz Dağcı'nın romanlarında değerler eğitimi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Sarkhanova, L. (2024). *Çağdaş Azerbaycan şiiri'nde Türkiye*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu (Ed.). (2023). Güncel Türkçe sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ülken, H. Z. (1969). Sösyoloji sözlüğü. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Vahabzade, B. (1993a). *Ürekdedir sözün kökü*. (H. A. Schmiede, Çev.). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

- Veyis, F. (2018). Millî değerlerin aktarımında Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının yeri: Yürürlükteki kitaplar üzerine bir içerik analizi. *Millî Eğitim Dergisi*, 48(221), 141-157.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama. <https://app.trdizin.gov.tr/makale/T0RJek5ERXg=> adresinden erişildi.
- Yeşilyurt, H. (2019). *Dede Korkut hikâyeleri'nin özgecilik açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. bs.). Seçkin Yayıncılık.

Tablo 1. MEB 2022 Değerler Eğitimi Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler (Maltepe, 2022)

Şiir Adl arı	Ada let	Dos tluk	Dür üstl ük	Özd enet im	Sab ır	Say gı	Sev gi	Sor uml ulu k	Vat ans ever lik	Yar dım seve rlik
Am an Hey							+			
Bağ ışla yın, Seh v Olu b!	+									
Deri nlik				+						
Elçi yem							+			
Gan mag - Gan ma mag				+						

*Bahtiyar Vahabzade'nin "Ürekdedir Sözün Kökü" Adlı Şiir Kitabının
Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi*

Gen Düş e					+					
Gızı ma							+			
Gün deli k				+						
Hag g Zor akılı g			+							
Har a Ged ir?								+		
Hey ir- Şer				+						
İçeri Bak							+	+		
İki Mü haci r									+	
İyir mi Beş İl							+			
Köh ne Der dle Men							+			
Men Men em				+						
Men e Sual			+							

*Bahtiyar Vahabzade'nin "Ürekdedir Sözün Kökü" Adlı Şiir Kitabının
Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi*

Veri n										
Men im Hal am							+			
Öz- Özü nü Aş mad ır							+			
Özü nü Dinl e				+						
Şair ler							+			
Şehi d Mez arlar ı									+	+
Tab ut Ged ir	+									
Tele bele rime									+	+
Yarı yuh ulu							+			
Yun us İmr e'ye						+				

Kaynak: Yukarıda verilen tabloda MEB (Maltepe, 2022) tarafından yayımlanan lise düzeyinde öğrencilere kazandırılması gereken on kök değer

bağlamında Vahabzade'nin *Ürekdedir Sözün Kökü* adlı şiir kitabındaki değerler analiz edilerek tasnif edilmiştir.

Tablo 2. Cengiz Dağcı'nın Romanlarında Değerler Eğitimi (Özgür, 2019) başlıklı yüksek lisans tezindeki bulgular esas alınarak hazırlanmıştır.

Şiir Adları	Siyasi Değerler	Sosyal Değerler	Ahlaki Değerler	İlmi Değerler	Dini Değerler	Estetik Değerler	Kapsam Dışındaki Şiirler
Tabut Gedir		+			+		
Bağışlayın, Sehv Olub!	+	+			+		
İçeri Bak		+					
Hagg-Zorakılıg			+				
Mene Sual Verin			+				
Heyir Şer			+				
Derinlik		+					
Ganmag - Ganmag		+	+				
Özünü Dinle			+			+	
Men Menem			+				
Gen Düşe			+				
Yunus İmre'ye		+					
Aman Hey		+					

*Bahtiyar Vahabzade'nin "Ürekdedir Sözün Kökü" Adlı Şiir Kitabının
Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi*

Öz- Özünü Aşmadır		+					
Elçiyem		+	+				
Köhne Derdle Men		+	+				
Şairler		+	+				
Gızıma		+					
Menim Halam		+					
İyirmi Beş İl		+					
Yarıyuh ulu		+					
İki Mühacir	+	+					
Şehid Mezarlar ı	+	+			+		
Telebele rime		+		+			
Gündeli k			+				
Vaht							+
Neyinse İlkidir, Neyinse Sonu							+
Ölüm		+			+		
Geyret mi, Ağıl mı?					+		
Değil mi?							+
Çaşıb Menim							+

*Bahtiyar Vahabzade'nin "Ürekdedir Sözün Kökü" Adlı Şiir Kitabının
Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi*

Kimi							
Gatarlar da Geceler		+	+				
Sükutu Yazabile n							+
Garabağ Atı	+	+					
Ay Kimi Dünya!	+	+					
Kiçik Pencere	+	+					
Dünyanı n							+
Dünya							+
Behaned ir							+
İnsan- Göyde Ay Kimidir							+
Gara Gutu	+						
Yahşı Ki Bilmirik		+		+			
Cavab	+						
Yalan Dünya							+
Bir Ömrün Tercüme yi Halı							+
Tehgir	+						
Özümlə Söhbət		+					
Gocalar		+					

Piyada-Sernişin							+
Özge Harareti							+
Hörmət Üçün							+
Gülistan	+						
Muğam							+
Epilog	+						
Geyret				+			

БАХТИЯР ВАХАБЗАДЕНИҢ «ҮРЕКТЕДИР СӨЗҮН КӨКІ» АТТЫ ПОЭЗИЯЛЫҚ ЖИНАҒЫН ҚҰНДЫЛЫҚТАР ТӘРБИЕСІ БАҒЫТЫМЕН ЗЕРТТЕУ

Андатпа: Бұл зерттеудің мақсаты – жоғары сынып оқушыларына құндылықтар білімін түрік тілінің әртүрлі диалектілерінен алынған мысалдармен байытып жеткізудің ықтималдылығы мен әсерін зерттеу. Құндылықтар білімі оқушылардың когнитивтік, эмоционалдық және әлеуметтік аспектілерін дамытатын негізгі сала ретінде маңызды. Зерттеуде құжаттық талдау әдісі қолданылған; зерттеу материалы ретінде әзербайжан әдебиетінің көрнекті өкілі Бахтияр Вахабзадениң «Үректедир сөзүн көкі» атты өлеңдер жинағы таңдалды. Кітаптағы 57 өлең Ұлттық Білім министрлігінің негізгі құндылықтары (Малтепе, 2022) мен Өзгүрдің (2019) құндылық классификациясы негізінде талданды. Өлеңдердегі құндылық тақырыптары топтастырылып зерттелді; оқушылар мен оқырмандарға белгісіз болуы мүмкін немесе баламасы жоқ сөздер түрік тіліндегі аудармалары ескеріле отырып ескертпе арқылы берілді. Талдау нәтижесінде шығарманың Ұлттық Білім министрлігі белгілеген негізгі құндылықтармен көбінесе сәйкес келетіні анықталды; махаббат, патриотизм, әділдік, жауапкершілік, еңбекқорлық, еркіндік және адалдық сияқты тақырыптар алдыңғы қатарда. Қорытындылай келе, бұл

шығарма және түрік тілінің әртүрлі диалектілерінде жазылған ұқсас шығармалар оқушылардың құндылық туралы білімін арттыруға, тілдік әртүрлілікке, сезімталдықты дамытуға және мәдени танымдарын нығайтуға маңызды үлес қосатыны айтылады.

Түйін сөздер: Бахтияр Вахабзаде, Түрік тілі мен диалектілері, Құндылықтар тәрбиесі, Өлең, Түрік тілі мен әдебиетін үйрету

АНАЛИЗ ПОЭТИЧЕСКОГО СБОРНИКА БАХТИЯРА ВАХАБЗАДЕ « ЮРЕКДЕДИР СЁЗЮН КЁКЮ » С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ЦЕННОСТНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация: Цель данного исследования — изучить переносимость и влияние обучения ценностям среди старшеклассников, обогащённого примерами из различных диалектов турецкого языка. Обучение ценностям важно как фундаментальная область, развивающая когнитивные, эмоциональные и социальные аспекты учеников. В исследовании использовался метод анализа документов; в качестве исследовательского материала была выбрана книга стихов Бахтияра Вахабзаде Юрекдедир Сёзюн Кёкю, выдающегося представителя азербайджанской литературы. 57 стихотворений из книги были проанализированы в свете основных ценностей Министерства национального образования (Малтепе, 2022) и классификации ценностей Ёзгюр (2019). Темы ценностей в стихах рассматривались по заголовкам; слова, которые могли быть неизвестны студентам и читателям или иметь ложные эквиваленты в турецком языке, были указаны с соответствующими турецкими значениями в сносках. Анализ показал, что произведение в значительной степени совпадает с основными ценностями, обозначенными Министерством национального образования; выделяются такие темы, как любовь, патриотизм, справедливость, ответственность, трудолюбие, свобода и честность. В заключение можно сказать, что это произведение, а также подобные работы, написанные на различных диалектах турецкого языка, могут в значительной мере способствовать повышению

осведомлённости студентов о ценностях, развитию
чувствительности к языковому разнообразию и укреплению
их культурного багажа.

Ключевые слова: Бахтияр Вахабзаде, Турецкий язык и
диалекты, Образование в области ценностей, Поэзия,
Преподавание турецкого языка и литературы

Extended Abstract

Introduction: This study examines the role of values in cultural, social, and moral heritage passed down from past generations. Transmission occurs primarily in the family and through educational institutions and literary works. Turkish language and literature education plays a pivotal role in perpetuating these values.

This study seeks to address the following research questions. The purpose is to explore how Bahtiyar Vahabzade addresses the values of the Turkish nation in his book *Ürekdedir Sözün Kökü* (The Root of the Word is in the Heart) and how these values can be used in education.

Vahabzade's life, literary personality, and works remain under-researched, particularly with respect to values education. The poet's works express Azerbaijani national identity, love of homeland, common Turkic values, human virtues, and universal principles.

Conducting the study in Azerbaijani Turkish shows that Turkish is also enriched by various dialects.

Method: The objective of this study is to examine the poetry book *Ürekdedir Sözün Kökü* (Vahabzade, 1993) -by Bahtiyar Vahabzade, one of Azerbaijan's renowned artists, with regard to values and values education. The study is grounded in two works: *Ürekdedir Sözün Kökü* and the activity book on root values specified in the values education teaching programs published by the Ministry of National Education, as well as the master's thesis "Values education in the novels of Cengiz Dağcı," which focuses on values defined in the novels.

The present study employs a qualitative research method; and analyzes documents. This approach examines events and perceptions in their natural environments with a holistic approach. The method is used to collect data, including observation, interviews, and document analysis (Berg ve Lune, 2015). The objective is to understand and elucidate individuals' lived

experiences by meticulously examining their behaviors, discourse and responses to everyday events. As Ataseven points out, the data obtained from qualitative research are expressed in words rather than numerical data (Ataseven, 2015). This study employed a thorough analysis of documents, as recommended by others (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

The objective of this study is to examine the poetry collection book *Ürekdedir Sözün Kökü* by Bahtiyar Vahabzade, one of Azerbaijan's renowned national artists, with respect to values and values education. This study is grounded in the work *Ürekdedir Sözün Kökü*, and the root values specified in the Activity Book are based on Root Values in the Values Education Teaching Programs published by the Ministry of National Education (Maltepe, 2022), and the values defined in the master's thesis Values Education in the Novels of Cengiz Dağcı (Özgür, 2019).

Findings: This study analyzes the poetry collection *Ürekdedir sözün Kökü* by Bahtiyar Vahabzade an Azerbaijani poet, within the framework of values education. The 57 poems were analyzed using the document analysis method.

Initially, the values of "justice," "responsibility," "respect," "love," "self-control," "friendship," "patience," "patriotism," and "charity" must be considered. It was determined that these concepts occupy essential place in the work. In the process of ascertaining the value concepts embedded within the poems, the concepts that were incorporated within the subheadings were accorded the designation of said concept. For instance, the heading "love" encompasses subjects such as "love for humanity," "love for family," "love for nature," and "romantic love." In this study, 25 of the 57 poems were found to fall within the context of the core values in question, while the remaining 32 fell outside the scope of the analysis. The values in the poems that fall outside this scope have been classified using the values identified in the findings of the study titled Values Education in the Novels of Cengiz Dağcı, prepared by (Özgür 2019).

In this context, a meticulous rereading and reanalysis of each poem was conducted. The analysis revealed that the collection contained 26 poems classified under the overarching category of social values, 13 poems under the category of moral values, 12 poems under the category of political values, 5 poems under the category of religious values, 2 poems under the category of scientific values, 1 poem under the category of aesthetic values, and 15 poems that did not fit neatly into any of these categories.

Vahabzade's poems focus on political and social issues due to a combination of circumstances. The poet was a courageous nationalist who

used art to convey messages and return society to its essence. Another frequent theme is love; the poet exhibited profound respect and affection for his wife, children, homeland, nature, family, and hometown. This is exemplified by the artist's tendency to articulate his observations through indirection. The poet also frequently addresses moral values, extolling honesty, truth, and justice; he openly condemns ignorance, dishonesty, treason, and those who compromise their values. While religious and aesthetic values are not the primary subject of any poem, they are addressed in many.

Conclusion: This study analyzes Bahtiyar Vahabzade's poetry collection, entitled *Ürekdedir Sözün Kökü*, within the framework of values education. The 57 poems in the book were evaluated using document analysis, based on the core values (justice, responsibility, respect, love, self-control, friendship, patience, patriotism, as helpfulness) defined by the Ministry of National Education. The values in question were directly encountered in 25 poems, while the remaining poems were classified under social, moral, political, religious, scientific, and aesthetic values.

Consequently, it was observed that political and social values were particularly prominent in Vahabzade's poems, with themes of patriotism, justice, honesty, love, and nationalism being explored in depth. It is acknowledged that the poet employed his artistic medium to disseminate messages to society and to raise awareness.

Recommendations: The book can be incorporated into the high school curriculum to promote values education. A presentation on the work in Azerbaijani Turkish would be advantageous in terms of raising awareness about the Turkish world and developing students' vocabulary. Vocabulary that is challenging to comprehend should be supported by footnotes or through student research. Consequently, students will benefit from values education and gain insight into the diversity of Turkish through their engagement with various dialects.

Yazar Katkı Oranı (Author Contributions): Ayşe AKSOY (%100)

Yazarların Etik Sorumlulukları (Ethical Responsibilities of Authors): Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması (Conflicts of Interest): Çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

İntihal Denetimi (Plagiarism Checking): Bu çalışma intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir.

УДК 82-1 МҒТАР 17.82.10